

Sınıf Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencilerinin Değerler Eğitime Bakış Açısı*

Bilgen KIRAL¹

Beste DİNÇER²

Geliş Tarihi: 08.05.2018

Kabul Tarihi: 20.06.2018

Yayın tarihi: 13.07.2018

Özet

Araştırma öğretmen adaylarının değerler eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup, fenomenoloji çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 akademik yılı Adnan Menderes Üniversitesi sınıf öğretmenliği bölümü 4. sınıfta öğrenim gören 65 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre değerler eğitimi “*Evrensel değerler ve ulusal değerlerin öğretimi*” olarak iki kategoride incelenmiştir. Öğretmen adayları ulusal değerlerin öğretimi kategorisine daha çok katılım göstermişlerdir. Değerler eğitimi kavramını öğrencilerin 10’u hiç duymadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin sahip olması gereken değerler evrensel değerler (saygı, sevgi, hoşgörü, adalet gibi) ve ulusal (vatanseverlik, bayrak sevgisi gibi) değerler olarak tespit edilmiştir. Okullarda verilen değerler eğitimini sadece bir öğrenci yeterli bulmaktadır. Öğrencilerin tamamına yakını bu eğitimi gerekli görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, sınıf öğretmenliği bölümü

The Viewpoints of the 4th Year Classroom Teaching Students' about Values Education *

Abstract

The research was carried out in order to determine the opinions of the teacher candidates regarding the values education. The qualitative research approach has been adopted in the research and it is phenomenology. The study group of the research consists of 65 students who are studying in the 4th year of 2016-2017 academic year Adnan Menderes University in classroom teacher department. According to the answers given by the participants, values education has been examined in two categories as “*teaching universal values and national values*”. Teacher candidates responded more to the category of teaching national values. The values stated that the students never heard the concept of education. Universal values (such as love, tolerance, justice) and national values (such as ethics, patriotism, flag love). According to the only one student find values education enough. Almost all of the students need this training.

Key words: Value, values education, department of class teacher

* Bu çalışmanın bir kısmı 3-7 Mayıs 2017 tarihleri arasında düzenlenmiş olan 2. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, bilgenkiral@gmail.com

² Dr. Öğretim Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, bestedincer@gmail.com

GİRİŞ

Günümüzde artan cinayet, yaralama, taciz, hırsızlık vb. gibi olaylar sebebiyle devletler bir takım önlemler almaya başlamışlardır. Bu önlemlerin başında da değerler eğitimi gelmektedir. Değer kelimesi “*Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet*” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2017). İnsanlar hayatlarında neyin önemli olduğunu düşündüklerinde akla ilk gelen değerler ve değer yargıları olmaktadır. Toplumda yaşayan tüm bireyler için önem dereceleri değişen sayısız değer (başarı, güvenlik, yardımseverlik, vicdan, merhamet, saygı vb. gibi) bulunmaktadır. Bir kişi için çok önemli olan bir değer, bir başkası için önemli olmayabilir (Halstead ve Taylor, 2000). Değerlerin altı temel özelliğinden bahsedilmektedir. Bunlar: (1) Değerler inançlardır. (2) Değerler, insanı yaptığı hareketlerde motive eden hedefleri ifade etmektedir. (3) Değerler, belirli faaliyetlerden ve durumlardan üstündür. (4) Değerler, standartlar veya ölçütler olarak kullanılır. (5) Değerler, birbirine göre önem sırasına göre sıralanırlar. (6) Biriyle ilişkili birden fazla değer, hareketleri yönlendirmektedir (Schwartz ve Bilsky, 1987; Bilsky ve Schwartz, 1994; Schwartz, 2012). Değerler davranışı yönlendiren inançlar, standartlar, ilkeler olup; yapılacak olan faaliyetlerin iyi veya istenilir olduğunu gösterir. Sevgi, eşitlik, özgür olmak, mutlu olmak, barış, adil ve doğruluk kişiler tarafından kabul gören değerlere örnek olarak verilebilir. Değerler eğitimi ise ahlaki eğitim ve vatandaşlık eğitimidir (Thomas, 1977; Halstead, 1996; Halstead ve Taylor, 2000; Aydın, 2010).

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar okullarda yürütülmekte olup; okullarda çocukların pozitif, etik ve sosyal açıdan gelişimlerine yönelik, başarılarını güçlendirmeye dönük çalışmalar değerler eğitimi oluşturmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000; Berkowitz, 2011). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan Türk Milli Eğitiminin Genel amaçlarında “*Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren*” ibaresinin yer aldığı görülmektedir. Milli eğitimin amaçlarında da görüldüğü gibi değerleri kazandırmak önemli olduğuna göre değer kazandırma işi doğal olarak okulların görevidir. Eğitimcilerin tek görevi öğretim olmayıp bunun yanı sıra değer oluşturmaya ve istendik davranışları yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Aileler, eğitimciler ve çocukların çevresindeki diğer yetişkinler, çocuklara sürekli “*yemekten önce ellerini yıkamalısın*”, “*okulun camlarını kırmamalısın*”, “*ülkeni sevmelisin*” gibi yapmaları ve yapmamaları gereken bir takım değerleri yerleştirilmeye çalışmaktadırlar (Gutek, 2006’dan akt. Kirmanoğlu, 2016). Değerler eğitimi, okullarda mutlaka önem verilmesi gereken bir eğitimidir (Etzioni, 2002).

Öğretmenler, öğrencilere sorumluluk vererek, olumlu veya olumsuz pekiştireçlerle öğrencilerin değerleri kazanmaları için çalışmaktadırlar. Değerler eğitimiyle, öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmak amaçlanmaktadır. Öğrencilere matematik ve Türkçe derslerini öğretmek ne kadar önemli ise değerleri öğretmek de o kadar önemlidir. Okullarda verilen eğitimi tamamlayan en önemli unsurlardan biri değerler eğitimidir (Aydın, 2010). Gültekin’e (2007) göre değerler eğitimi formal eğitim içerisinde verilmesi gereken, gelecek nesillerin kişiliklerinin gelişimine, toplumsallaşmasına yardımcı olan bir süreçtir. Değerler eğitimi en iyi yerleştiren kurum okullar olup; yöneticiler ve öğretmenler bunda en önemli rolü üstlenmektedirler (Veugelers, 2000; Veugelers ve Vedder, 2003). Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında sadece öğretmenler önemli rol üstlenmemektedirler. Öğretmenlerin yanı sıra, onları yönlendirecek, destekleyecek bir okul yönetimi de bu eğitimin uygulanmasında önemlidir. Şöyle ki okul yöneticilerinin okuldaki kaynaklarını değerler eğitimi için etkili olarak kullandırması ve bu eğitim için öğretmenlerini motive etmesi, bu yönde bir yönetim anlayışına sahip olması öğretmenlerin buna uygun davranışlar sergilemesinde önem arz etmektedir (Moorhead, ve Nediger, 1991). Wood ve Roach (1999) değerler eğitiminin uygulanmasındaki en önemli yönlendirici, karar verici ve denetleyicinin okul yöneticileri olduğunu ifade etmektedirler. Bu sebeple okul yöneticilerinin değerler eğitimi ile ilgili vizyonu olması, yapılan faaliyetleri destekleyici bir yönetim anlayışı olması gereklidir (Lickona, 1993). Çünkü okul kültürü oluşturma görevi okul yöneticilerine ait olduğuna göre öğretmenlere yapılabilecek etkili bir rehberlikle okul kültürü istenilen yönde değiştirilebilir (DeRoche, 2000). Kısacası değer oluşturma işinde yönetici ve öğretmenlerin birlikte hareket etmesi önemlidir. Alan yazında da tüm paydaşlarla ilgili yapılmış olan araştırmalar mevcuttur.

Değerler eğitimiyle ilgili *yöneticiler* (Wood ve Roach, 1999; Okudan, 2010; Gürhan, 2017 gibi), *öğretmenler* (Whitney, 1986; Cheek, 1992; Rainey, 1999; Ercan, 2001; Veugelers ve Kat, 2003; Akbaş, 2004; Aslan, 2007; Husuve Tirri, 2007; Tokdemir, 2007; Deveci ve Bal, 2008; Sezer, 2008; Tepecik, 2008; Kırıl ve Okuyan, 2017; Gürhan, 2017 gibi), *öğrenciler* (Hunt, 1981; Cheek, 1992; Prencipe, 2001; Veugelers ve Kat, 2003; Akbaş, 2004; Gültekin, 2007; İşcan, 2007; Deveci ve Ay; Fidan, 2009; Kırıl, 2017 gibi), *veliler* (Veugelers ve Kat, 2003; Tay ve yıldırım, 2009 gibi) ve *öğretmen adayları* (Astill, Feather ve Keeves, 2002; Revell ve Arthur, 2007; Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008; Fidan, 2009; Yazar, 2011; Altunay ve Yalçinkaya, 2011; Oğuz, 2012; Kolaç ve Karadağ, 2012; Akkaya, 2013; Saracaloğlu, Saygı ve Aladağ, 2015; Saracaloğlu ve Dinçer, 2017 gibi) üzerinde yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada ise “*öğretmen adaylarının*” değerler eğitimi ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerinin alındığı çalışmaların diğer paydaşlar üzerindeki çalışmalara göre az olması araştırmayı önemli kılan bir diğer unsurdur. “*Öğretmen adaylarının*” değerlerle ilgili görüşlerinin alındığı yurtiçi ve yurt dışında yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda açıklanmaktadır.

Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının evrensellik, öz yönelim ve güç değerleri açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Fidan’ın (2009) çalışmasında sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının görüşüne göre değer öğretiminde en önemli faktörün değerleri yaşamak olduğu, değer öğretiminin bilgi kadar önemli olduğu, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yazar (2011) tarafından yapılan çalışmada 32 öğretmen adayının değerler eğitimi hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren değerler manevi, maddi/ekonomik, dini, kültürel ve sosyal değerler olarak kategorilere ayrılmıştır. Araştırmada değerlerin kazandırılmasında ailenin etkin bir rol oynadığı öğretmen adaylarınınca belirtilmiştir. Öğretmen adayları kitle iletişim araçlarının öğrencilere değer kazandırmada olumsuz etkilerinin olduğunu, değerlerin yozlaşmasına yol açtığını düşünmektedirler. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ise öğretmenlerin dürüst, ahlaklı, fedakâr, sorumluluk sahibi, kültürel ve sosyal değerlere sahip olması, öğrencilere eşit ve adil davranması gerektiği öğretmen adaylarınınca belirtilen temel değerler olarak tespit edilmiştir.

Altunay ve Yalçinkaya (2011) öğretmen adaylarının geleneksel, evrensel ve hedonistik değerlere ilişkin görüşleri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmada kadın öğretmen adaylarının tüm değer boyutlarında erkek öğretmen adaylarından daha fazla değerlere önem verdikleri tespit edilmiştir. Hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının en yüksek düzeyde geleneksel değerlere önem verdikleri tespit edilmiştir. Oğuz (2012) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adayları evrenselcilik, yardımseverlik ve güvenlik değer tiplerine en çok katıldıkları; değerler eğitiminde model olma, yaşantılardan yararlanma ve öğrencilerin düşüncelerini ortaya koyabilecekleri ortamların sağlanması gerektiğine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Ayrıca öğretmen adayları staj ve topluma hizmet uygulamaları derslerinin sayısının artırılabilirliğini de ifade etmişlerdir. Kolaç ve Karadağ (2012) tarafından yapılan çalışmada, Türkçe dersi öğretmen adaylarının değer kavramına yükledikleri anlam ve değer sıralamalarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan 129 Türkçe öğretmeni adayı tarafından en çok tekrarlanan değer kategorileri toplumun benimsemiş olduğu ölçütler, maddi-manevi unsurlar, davranış ve kurallar; mukaddes sayılan şeyler (pazarlanamayan, satılamayan) ve vazgeçilemeyenler olarak belirlenmiştir. Araştırmada bayrak, dil, ulusal marş, vatanseverlik, vatan ve din ise en önemli ulusal değerler arasında belirtilmiştir. İnsan onuruna ve haklarına saygı, düşünce ve inanç özgürlüğü, dünya barışını koruma, sevgi ve eşitlik ise en önemli evrensel değerler arasındadır. Ayrıca ulusal değerlerin evrensel değerlerden daha öncelikli olduğu da araştırmanın bir diğer sonucudur. Akkaya (2013) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adaylarının değer tercihleri belirlemek amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının öncelikli değerleri vicdan huzuru, cahillikten arınmış bir dünya ve eşitliğin sağlanması olarak bulunmuştur.

Astill, Feather ve Keeves (2002) tarafından yapılan çalışmada ailenin, akran gruplarının, öğretmenlerin ve okulun öğrenci değerleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmada öğrencinin cinsiyeti, dil geçmişi, dini gereklerini yerine getirmesi, ailenin sosyal pozisyonu, aile ve akran grupları tarafından kazanılan değerlerin okul ve öğretmenlerin kazandırmaya çalıştığı değerlerden daha etkili

olduğu sonucuna varılmıştır. Revell ve Arthur (2007) tarafından yapılan araştırmada aday öğretmenler değerler eğitiminin vatandaşlık eğitimi içerisinde yer aldığını, bu sebeple resmi programda bu eğitimin özel bir yeri olmadığını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalardan da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının değerlere yükledikleri anlamlar, değerler geleneksel ve evrensel bakış, manevi değerler, ailenin öğretmenlerin, okulun değerler üzerindeki etkisinin araştırıldığı gözlenmiştir.

Amaç

Yapılan araştırmada diğer araştırmalardan farklı olarak öğretmen adaylarının değerler eğitimine bakış açısı, var olan değerlerden hangilerine sahip oldukları, öğretmenlerin sahip olmaları gereken değerler, değerler eğitiminin gerekliliği ve yeterliliği araştırılmıştır. Bu araştırma öğretmen adaylarının değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin ne olduğunu araştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu genel amaçtan yola çıkarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmen adaylarının;

1. değerler eğitime yükledikleri anlama ilişkin görüşleri nedir?
2. değerler eğitimi ile ilgili bilgileri öğrendikleri yere ilişkin görüşleri nedir?
3. görüşüne göre öğretmenler hangi değerlere sahip olmalıdır?
4. görüşüne göre değerler eğitimi yeterli ve gerekli midir?

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, az kişi ile çalışılması sebebiyle derin ve ayrıntılı çalışmaya imkân vermektedir (Patton, 2014). Yapılan araştırma fenomenolojik desende olup; bu tür araştırmalar insanların günlük yaşam deneyimlerine, bakış açılarına, gündelik yaşamlarına odaklanır (Saban ve Ersoy, 2016). Bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının değerler eğitimine bakış açısı; onların deneyimlerine, bakış açısına göre betimlenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Patton, 2014; Creswell, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 akademik yılı birinci döneminde Aydın ili Adnan Menderes Üniversitesi eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği lisans programı 4. sınıfında öğrenim gören 90 öğrenciden 65'i oluşturmuştur. Öğretmen adayları araştırmaya gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Creswell, 2016; Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2014). Yapılan araştırmadaki ölçüt sınıf öğretmenliği 4. sınıf öğretmen adaylarının araştırma için seçilmiş olmasıdır. Değerler eğitiminin temelini ilköğretim yıllarında atılması sebebiyle, sınıf öğretmenliği grubu seçilmiş ve bu öğrencilerin bir yıl sonra mesleğe adım atacak olmaları 4. sınıf öğrencilerinin seçilme nedenini oluşturmuştur. Araştırmaya 38 kadın, 27 erkek öğretmen adayı katılmış olup; bunların 30'u 20-21 yaş aralığında, 31'i 22-23 yaş aralığında ve 4'ü ise 24-25 yaş aralığındadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacılar tarafından alan yazın taranarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Alanda uzman iki öğretim üyesinin görüşüne sunulmuş ve iki öğrenci ile de ön görüşme yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular öğrencilere yöneltilmiş, sonra veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmada veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle önemli ifadeler belirlenmiş, ortak ifadeler gruplandırılmış, kategoriler ve betimlemeler oluşturulmuş, analiz yapılmıştır (Saban ve Ersoy, 2016). Nitel analizlerde yapılan çalışmanın doğruluğunu kontrol etmek için çeşitleme stratejisinden yararlanılmaktadır (Merriam, 2013; Patton, 2014; Creswell, 2016). Bu çalışmada analizci kodlaması, doğrudan alıntılara yer verilmesi teknikleri geçerliği sağlamak için kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman (1994) formülünden yararlanılmıştır. Bu araştırmada araştırmacılar arası güvenilirlik %96 olarak bulunmuştur. Miles ve Huberman (1994) %80 görüş birliğinin olmasının araştırmanın güvenilir olması için yeterli olduğunu belirtmektedirler. Bu

oranlara bakıldığında araştırmanın güvenilir olduğu söylenebilir. Araştırmada, katılımcıların görüşleri değiştirilmeden alınmış, her bir katılımcı görüşüne bir kod verilerek araştırma içerisinde yer verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde öğretmen adaylarının değerler eğitimi kavramına verdikleri cevaplara ilişkin bulgular, değerler eğitiminin öğrenildiği yere ilişkin bulgular, öğretmenlerin sahip olması gereken değerlere ilişkin bulgular, okullarda verilen değerler eğitiminin yeterliliğine ve gerekliliğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Değerler Eğitimi Kavramına İlişkin Bulgular

Katılımcılara değerler eğitimi kavramına nasıl bir anlam yükledikleri sorulmuş, onlardan alınan cevaplar neticesinde görüşleri evrensel değerler ve ulusal değerler olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Tablo 1’de katılımcı görüşlerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Değerler eğitimine ilişkin katılımcı görüşlerinin dağılımı

Kategoriler	Kodlar	f
Evrensel Değerler	Hoşgörü, saygı, sevgi, doğru davranış, doğruluk, dürüstlük, sorumluluk, sevgi, yardımseverlik, çalışkanlık, adalet, yalan söylememek gibi değerlerin öğretimi	40
Ulusal Değerler	Gelenek, görenek, adet, örf öğretimi, ülkemize özgü özelliklerin öğretimi, ahlaki ve dini değerlerin öğretimi, vatanseverlik, kültür aktarımı, milli değer aktarımı, geçmişin aktarımı, vatandaşlık, görgü kuralları,	90
Toplam		130

Tablo 1’de görüldüğü gibi sınıf öğretmenliği 4. sınıfta okuyan öğrencilere göre [toplumsal/kültürel/ milli değerlerin öğrencilere aktarılması] ulusal değerlerin öğretilmesi kategorisinde 90 görüş; evrensel değerlerin öğretilmesi kategorisinde ise 40 görüş elde edilmiştir. Evrensel ve ulusal değerlerin öğretilmesi kategorilerinde toplam 130 görüş elde edilmiştir. Öğrencilerin yarıdan fazlasının zihninde değerler eğitimi denilince ulusal değerler canlanmaktadır.

Değerler eğitimini evrensel değerlerin öğretimi olarak gören öğrenci görüşlerine örnekler aşağıda verilmiştir.

- *Değerler eğitimi denilince, insanlara saygılı, hoşgörülü olmak, iyi ve doğru davranış eğitimi sağlamakla geliyor (K, 2).*
- *İnsanın en çok muhtaç olduğu, erdem, sevgi, saygı, hoşgörü gibi insani değerlerin öğretilmesi (E, 30).*

Değerler eğitimini ulusal değerlerin öğretimi olarak gören öğrenci görüşlerine örnekler aşağıda verilmiştir.

- *Gelenek ve göreneklerimizde yer alan örf ve adetlerimizi, gelecek kuşaklara aktaracağımız eğitim aklıma geliyor (E, 55).*
- *Toplumsal ve ahlaki hayatı etkileyen her şeyin öğretilmesi, duygu yönlendirme biçimidir (K, 26).*

Değerler Eğitiminin Öğrenildiği Yere İlişkin Bulgular

Katılımcılara değerler eğitimini öğrendikleri yer sorulmuş, bunun neticesinde katılımcıların 10’u değerler eğitimini hiç duymadığını ifade ederken; 55’inin bu konuda ön bilgisinin olduğu tespit edilmiştir. 36’sı değerler eğitimi kavramını üniversitede derslerinden, 15’i staj okulundan, 4’ü ise kitaplardan bu kavramı duyduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin 36’sı bu konu ile ilgili üniversitede

seçmeli ders aldığını ifade ederken; 29'u ise üniversitede bu konu ile ilgili bir ders almadığını ifade etmiştir. Aşağıda öğrenci görüşlerine yer verilmiştir.

- *Sosyal bilgiler öğretimi dersinde x hocamız bu konuya değinmişti (E, 20).*
- *Staj okulunda değerler eğitimi panosu gördüm. Gayet özenli hazırlanmıştı. Öğretmen de haftada bir bununla ilgili özel etkinlik yaptırıyordu (K, 4).*
- *Bu konu ile ilgili özel bir ders almadım. Ama alsaydım daha iyi olur diye düşünüyorum. Sadece drama dersinde birtakım etkinliklerimiz oldu (E, 42).*
- *Bu kavramla ilgili bir eğitim olduğunu hiç duymadım. Varsa gerçekten yararlı olur (E, 65).*

Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Değerlere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin sahip olması gereken değerlerin neler olduğu sorusu neticesinde değerler evrensel ve ulusal değerler olarak iki kategoride incelenmiştir. Bu değerlere ilişkin dağılım Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin sahip olması gereken değerlere ilişkin dağılım

Kategoriler	Kodlar	f
Evrensel Değerler	Saygı	34
	Sevgi	32
	Hoşgörü	30
	Adalet	21
	Dürüstlük ve doğruluk	12
	Yardımsızlık	10
	Sabır	5
	Vicdan	5
	Eşitlik	5
	Sorumluluk	4
	Güvenilir olmak	2
	Hümanistlik	2
	Dostluk-kardeşlik	2
	Duyarlılık	2
	Barışçıl olmak	1
	Tarafsızlık	1
	Demokratik	1
Fedakârlık	1	
Önyargısız	1	
Cömertlik	1	
Toplam		172
Ulusal Değerler	Vatanseverlik	26
	Bayrak sevgisi	10
	Kültürel yaşam	10
	Örf-adetlere bağlılık	5
Toplam		51
Genel Toplam		223

Tablo 2'ye göre öğretmenlerin sahip olması gereken değerler; evrensel ve ulusal değerler olarak iki kategoride incelenmiştir. Evrensel değerler kategorisinde 172 görüş; ulusal değerler kategorisinde 51 görüş olmak üzere toplam 223 görüş elde edilmiştir. Evrensel değerler kategorisinde katılımcılar öğretmenlerin (34 görüş) en çok saygı, (32 görüş) sevgi ve (30 görüş) hoşgörü değerine sahip olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Ulusal değerler kategorisinde ise en çok ifade edilen (26 görüş) vatanseverlik, bayrak sevgisi (10 görüş) ve kültürel yaşama sahip çıkma (10 görüş) değeridir. Aşağıda katılımcı görüşlerinden en çok tekrarlananlara örnekler verilmiştir.

- *Bana göre öğretmenler eşit olmalı, öğrencilerine karşı sevgi ve hoşgörü sahibi olmalı, öğrencilerin doğru ve iyi davranışlara yönelmesini sağlayacak değerlere sahip olmalıdır (K, 2).*
- *Adaletli, hoşgörülü olmak, eşit davranmak, sevgi, saygı, dürüstlük değerlerine önem vermeli, vatani görevlerini bilmeli ve onları korumalıdır (K, 4).*
- *Saygılı, adaletli, barışçıl, mutlu, hoşgörülü vb. değerlere sahip olmalıdır. Öğretmenler evrensel tüm değerlere sahip olmalıdır (E, 35).*
- *Ülkemizin gelenek, göreneklerini bilmeli, gelecek nesile aktarmalıdır. Gelecek nesile dilimize ve bayrağımıza sahip çıkmaları gerektiğini öğretmelidir (E, 14).*

Okullarda Verilen Değerler Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Okullarda verilen değerler eğitiminin yeterli olup olmadığı sorusu neticesinde, araştırmaya katılan 65 öğretmen adayından 64'ü okullarda verilen değerler eğitimi yeterli bulmazken; 1 öğretmen adayı yeterli bulmaktadır. Aşağıda öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir.

- *Yeterli olduğunu düşünüyorum, öğretmenlerimiz değerlerin çoğuna sahip olduğu için bu değerleri çocuklara veriyorlar (E, 42).*
- *Yeterli değildir. Çünkü sadece teoride kalan eğitim söz konusudur. Bununla ilgili faaliyetler yapılırsa bile onu uygulamayıp, gündelik hayata yansıtandıktan sonra yeterli olmadığını düşünüyorum (K, 36).*
- *Yeterli değil, çünkü bazı öğretmenlerin yeteri kadar değerlere önem vermediğini düşünüyorum (K, 32).*
- *Yeterli bulmuyorum çünkü daha çok yazılı, ezbere dayalı, geleneksel yöntemeye uygun bir eğitim var. Değerler eğitimi uygulamalı gösterilmemektedir (E, 37).*

Okullarda Verilen Değerler Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Bulgular

Okullarda verilen değerler eğitiminin gerekli olup olmadığı sorusu neticesinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 59'u değerler eğitimi gerekli görürken; 6'sı gerekli görmemektedir. Aşağıda gerekli ve gereksiz bulan katılımcı görüşlerine örnekler verilmiştir.

- *Gerekli değil, çünkü okullardaki öğretmenlerin yaşları çok büyük olduğu için verimli değiller, amacına ulaşmıyor (K, 8).*
- *Gerekli değil, çünkü bu eğitimin ailede kazandırılmasının daha doğru olduğunu düşünüyorum (K, 6).*
- *Gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü akademik başarının yanında değerlerin de olması gerekir. Olmadığı takdirde her konuda bilgisi olan duygusu olmayan bir robot oluruz (E, 31).*
- *Toplumda huzurlu ve mutlu bireyler olarak yaşayabilmemiz için gerekli olduğunu düşünüyorum. Eğitimin ailede başladığını düşündüğümüzde aile tarafından kazandırılmayan, eksik kalan değerlerin okullarda kazandırılması gerektiğini düşünüyorum (E, 35).*

SONUÇ ve TARTIŞMA

Toplumları bir arada tutan bir takım unsurlar vardır. Bunlar arasında vatan ve bayrak sevgisi, örf-adet, gelenek ve göreneklerine kısacası kültürüne bağlılık, kültürünü yaşamak ve yaşatmak gelmektedir. İnsanlığı ayakta tutan unsurlar ise hoşgörü, sevgi, saygı, doğruluk, adalet, yardımseverlik gibi tek bir topluma has olmayıp tüm toplumlara göre değişmeyen değerlerdir. Bu sebeple bu çalışmada katılımcıların verdikleri cevaplara göre değerler eğitimi "Evrensel değerler ve ulusal değerlerin eğitimi" olarak iki kategoride incelenmiştir. Yazar (2011) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren değerler manevi, maddi/ekonomik, dini, kültürel ve sosyal değerler olarak kategorilere ayrılmıştır. Kolaç ve Karadağ (2012) ise değerleri maddi-manevi

unsurlar, davranış ve kurallar; mukaddes sayılan şeyler (pazarlanamayan, satılamayan) ve vazgeçilemeyenler şeklinde sınıflandırmıştır. Altunay ve Yalçınkaya (2011) ise geleneksel, evrensel ve hedonistik değerler olarak üçlü bir sınıflama yapmıştır. Kırıl (2017) da değerlerle ilgili yaptığı metafor çalışmasında değerleri evrensel ve ulusal değerler olarak sınıflandırmıştır. Bu iki çalışma sınıflama açısından paralellik göstermektedir. Yapılan sınıflamalarda katılımcıların vermiş oldukları cevaplar önemli bir etkidir.

Değerler eğitimi kavramını sınıf öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 10' u hiçbir yerden duymadığını ifade etmişlerdir. Bu sonuç ilginçtir. Çünkü sevgi, saygı, adalet, hoşgörü, vatanseverlik gibi kavramların değerler olduğunu ve bunların değerler eğitimi kapsamında olduğunu bu öğrenciler bilmemektedirler. Bu araştırma ile öğrencilerde bir farkındalık yaratılmış, öğrencilere staj okullarına gittiklerinde panolara bakmaları, programı incelemeleri ve danışman öğretmenleri ile bu konuyu konuşmaları tavsiye edilmiştir. Bunun sonucunda öğrenciler bu konuyu öğrenmişlerdir. Geri kalan öğrencilerse bu konuyu üniversitede derslerden, staj okulundan ve kitaplardan duyduğunu ifade etmişlerdir. Fidan (2009) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adayları değer öğretiminde en önemli faktörün değerleri yaşamak ve yaşayarak öğrenmek olduğunu ifade etmişlerdir. Revell ve Arthur (2007) yaptıkları araştırmalarında aday öğretmenlerin okulda böyle bir ders almadığını ve ilgili konuyu vatandaşlık dersi içerisinde öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin sahip olması gereken değerler evrensel değerler (saygı, sevgi, hoşgörü, adalet gibi) ve ulusal değerler (vatanseverlik, bayrak sevgisi gibi) olarak tespit edilmiştir. Yazar (2011) yaptığı araştırmasında kategorilere ayırmak yerine öğretmenlerin dürüst, ahlaklı, fedakâr, sorumluluk sahibi, kültürel ve sosyal değerler sahip olması gerektiği, öğrencilere eşit ve adil davranması gerektiği öğretmen adaylarınca belirtilen temel değerler olarak tespit edilmiştir. Bu değerler zaten evrensel ve ulusal değerler içerisine girmektedir. Ayrıca bu çalışmada vatanseverlik, bayrak sevgisi gibi cevaplar gelmesi ulusal değerlerin, vatan ögesinin öğrencilerce önemsendiği anlamına geldiğini de gösterir. Bu vb. gibi cevapların gelmesinde Türkiye'nin 15 Temmuz gibi sarsıntılı bir o kadar da ulusu birbirine bağlayan bir süreçten geçmesinin etkisinin olduğu söylenebilir. Kolaç ve Karadağ (2012) tarafından yapılan çalışmada da bu çalışmada olduğu gibi bayrak, vatan gibi ulusal değerlerin Türkçe öğretmen adaylarınca kullanıldığı görülmektedir. Aynı çalışmada hoşgörü, sevgi, saygı gibi evrensel değerlerin de kullanılması sebebiyle iki araştırma bu yönüyle benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu çalışmada okullarda verilen değerler eğitimi bir kişi yeterli bulmuş, geri kalan tüm öğrenciler yetersiz bulmuştur. Staj okullarında öğrencilerin gözlemlerine göre değerler eğitiminin sadece panolarda ve evrak üstünde kaldığı da öğrencilerce ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ise bu konuya önem verilmesi gerektiğini ifade ederken, bu eğitimi gerekli bulmaktadırlar.

ÖNERİLER

Araştırma sonucuna göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Öğrencilerce de önemli görülen bu konu özellikle sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler için zorunlu dersler kapsamına alınabilir.
2. Değerler eğitiminin kazandırılması için drama ve oyun öğretimi gibi derslerle desteklenebilir. Üniversitede de buna uygun ders içerikleri hazırlanabilir.
3. Üniversite öğrencilerinin bu konu ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmalarını sağlamak amacıyla derslerde makale, kitap okuma etkinliklerine derslerde ağırlık verilebilir.
4. Öğrencilere ayrıca değerlerin ailede öğretilmesi için aile eğitimi ile ilgili bilgiler de verilebilir.
5. Buna benzer çalışmalar kıdemli öğretmenlere, yöneticilere uygulanarak sonuçlar birbiriyle karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim 2. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değeriendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akkaya, N. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin değeri tercihleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(2), 69-82.
- Altunay, E. ve Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değeriilere ilişkin görüşlerinin bazı değerişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 5-28.
- Aslan, R. (2007). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerieleri kazanma düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Astil, B. R.; Feather, N. T. ve Kneevs, J. P. (2002). A multilevel analysis of the effects of parents, teachers and schools on student values. *Social Psychology of Education*, 5, 345-363.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değeri eğitimini. *Eğitime Bakış*, 6(18), 16-19.
- Berkowitz, M. W. (2011). What Works in Values Education. *International Journal of Educational Research*, 50, 153-158.
- Bilsky, W. ve Schwartz, S. H. (1994). Values and Personality. *European Journal of Personality*, 8, 163-181.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cheek, C. J. M. (1992). *Building more statley mansions: the impact of teachers and literatüre on the development of student values*. Doktora Tezi, A&M University, Texas.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. M. Bütün ve S. B. Demir (Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- DeRoche, E. (2000). Leadership for character education program. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 39(1), 41-46.
- Deveci, H. ve Dal, S. (2008). Primart school teachers' opinions on the efficacy of social studies program in value gain. *Humanity and Social Sciences Journal*, 3(1), 1-11.
- Deveci, H. ve Ay, T. S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-181.
- Dilmaç, B.; Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değeri algılarının farklı değerişkenler açısından incelenmesi. *Değeri Eğitim Dergisi*, 6 (16), 69-91.
- Ercan, İ (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değeri*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Etzioni, A. (2002). A Communitarian position on character education. W. Damon (Ed.). *Bringing in a New Era in Character Education*. Stanford: Hoover Institution Press, Stanford University.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değeri öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2(2), 1-18.
- Gültekin, F. (2007). *Tarih I dersinde işe koşulabilecek değeri öğretiminin yeni yaklaşımlarının öğrencilerin 'hoşgörü' değeri anlayışlarının gelişimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gürhan, E. (2017). *İlkokullarda uygulanan değeri eğitim uygulamalarının yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değeriendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Hall, R. V. ve Houten, R. V. (1983). *Managing behavior, behavior modification: the measurement of behavior*. Austin: Pro-ed.
- Halstead, J. M. (1996). Values and values education in schools. J. M. Halstead ve M. J. Taylor (Ed.). *Values in education and education in values*. London: The Falmer Press
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hunt, B. S. (1981). *Effects of values activities on content retention and attitudes of students in junior high social studies classes*. Doktora Tezi, Arizona State University, ABD.

- Husu, J. ve Tirri, K. (2007). Developing whole school pedagogical values-a case study of going through the ethos of good schooling. *Teaching and Teacher Education*, 23, 390-401.
- İşcan, C. D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kıral, E. (2017). *Ulusal ve evrensel değerlere ilişkin öğrenci görüşleri*. 12. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi, Ankara.
- Kıral, E. ve Okuyan, F. (2017). *İlkokul öğretmenlerinin değerler eğitimi hakkındaki düşünceleri*. 2. Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Kirmanoglu, B. (2016). *Değerler eğitiminin ilköğretim toplum hizmeti uygulamalarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmen adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Lickona, T. (1993). The return of character education. *Educational Leadership*, 51(3), 12-15.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Ed.). Ankara: Nobel.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, Sage
- Milli Eğitim Temel Kanunu. Kanun No: 1739, Kabul Tarihi: 14/06/1973
- Moorhead, R., ve Nediger, W. (1991). The impact of values on a principal's daily activities. *The Journal of Educational Administrations*, 29(2), 5-24.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1309-1325.
- Okudan, A. Y. (2010). *Eğitim yöneticilerinin değerler eğitiminin önemi, etkileri ve uygulamalar hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (2016). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Prencipe, A. (2001). *Children's reasoning about the teaching of values*. Yüksek Lisans Tezi, University of Toronto.
- Rainey, T. R. (1999). *Perceptions from a select sample of rural, east-central Illinois high school social studies teachers on their role as value educators*. Doktora Tezi, University of Illinois.
- Revell, L. ve Arthur, J. (2007). Character education in schools and the education of teachers. *Journal of Moral Education*, 36 (1), 79-92.
- Saracaloğlu, A. S. ve Dinçer, B. (2017). *Formasyon Grubu Öğrencilerinin Sosyal Değerlere İlişkin Bakış Açısının İncelenmesi*. Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi, Muğla.
- Saracaloğlu, A. S., Saygı, C. ve Aladağ, S. (2015). *Sınıf ve Müzik Öğretmeni Adaylarının Değerleri ile Kopya Çekme Tutumları Arasındaki İlişki*. 2. Uluslararası Katılımlı Değerler Eğitimi Kongresi, Kırıkkale.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz Theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 2-20.
- Schwartz, S. H. ve Bilsky, W. (1987). Toward a theory of the universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 550- 562.
- Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1499-1542.
- Tepecik, B. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Thomas, K. W. (1977). Toward multi-dimensional values in teaching: The example of conflict behaviors. *Academy of Management Review*, 484-490.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2017). <http://tdk.gov.tr> adresinden 12.01.2017 tarihinde indirilmiştir.

- Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52(1), 37-46.
- Veugelers, W. ve Kat, E. (2003). Moral task of the teacher according to students, parents and teachers. *Educational research and evaluation*, 9(1), 75-91.
- Veugelers, W. ve Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching*, 9(4), 377-389.
- Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools Tennessee*. Doktora Tezi, Tennessee State University.
- Wood, R. ve Roach, L. (1999). Administrators' perceptions of character education. *Education*, 120(2), 213-238
- Yazar, T. (2011). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. 2(1), 61-68.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.